

عابر پیاده، عابر را مقصّر شناخت؟

آیا می توان در تصادف وسیله نقلیه با

تعاملاً، فتحعلی پورسالویی
(کارشناس تصادفات)

در گذشته تکامل و تزاید وسایط نقلیه غیر موتوری، پدیده مضرّی را در پی نداشت و فقط جنبه رفاهی آن محسوس و ملموس بود. با اختراع وسایل نقلیه موتوری زمینی، اکنون پس از گذشت حدود دویست سال، سرعت و وسایط نقلیه موتوری به بیش از دویست کیلومتر در ساعت رسیده، میلیونها وسیله نقلیه تولید گردیده و منهای رفاه حاصل از تغییر کمی و کیفی وسایل نقلیه و راهها، عواقب و مضرات شومی نیز همزمان و همگام با آن در جوامع ظاهر گشته است؛ به نحوی که مرگ و میرهای ناشی از تصادفات وسایط نقلیه، هم اکنون گاهی رقمی بیش از کشتار میادین نبرد در جهان را نیز دارا می باشد.

خسارات ناشی از ترافیک، میزان قابل توجهی از بودجه مسالک مختلف را بلعیده و هر ساله صدها هزار نفر از مردم دنیا قربانی سوانح رانندگی شده، تعداد مجروحین و مصدومین این سوانح به ارقام بالفی می رسد.

بدین ترتیب ملاحظه می شود که هر ساله، بسیاری از نیروهای فعال کشورهای مختلف نیز، طعمه این حوادث می شوند. بی شک وقوع چنین تصادفاتی، علاوه بر تأثیرگذاری در زندگی خصوصی افراد جامعه، وضعیت و شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه را در کل، دستخوش تغییرات کمی و کیفی قرار خواهد داد.

برابر آخرین آمار منتشر شده، در کشور ما نیز سالانه دهها هزار نفر در اثر تصادفات ناشی از رانندگی وسایل نقلیه موتوری زمینی مجروح یا کشته می شوند. از جمله تصادفاتی که رسیدگی به آن دارای حساسیت ویژه ای است، تصادفات وسایط نقلیه موتوری زمینی با عابرین پیاده است. اغلب چنین پنداشته می شود که در تصادفات وسیله نقلیه با عابر پیاده، تحت

هر شرایطی راننده مقصّر است به عبارت دیگر، عابر پیاده را تحت هر شرایطی مبرّأ از مسؤلیت می دانند.

نگارنده سعی بر این دارد تا با طرح سلسله مقالاتی پیرامون جرایم ناشی از تصادفات رانندگی وسایل نقلیه موتوری زمینی، اهمیت آشنایی با قوانین و آیین نامه راهنمایی و رانندگی و کاربرد عملی آن را برای خوانندگان محترم تبیین نماید. در این بحث به لحاظ اهمیت موضوع به تصادف وسایل نقلیه با عابرین پیاده پرداخته می شود:

ماده (۳۳۳) "ق.م.ا" - حیات، شرایط عدم تقصیر رانندگان را در تصادف با عابرین پیاده به شرح زیر احصا نموده است که ضمن درج متن ماده، به ترتیب به جزئیات آن نیز اشاره خواهد شد:

"در مواردی که عبور عابر پیاده ممنوع است اگر عبور نماید و راننده ای که با سرعت مجاز و مطمئن در حرکت بوده و وسیله نقلیه نیز نقص فنی نداشته است و در عین حال قادر به کنترل نباشد و با عابر برخورد نموده منجر به فوت یا مصدوم شدن وی گردد راننده ضامن دیه و خسارت

وارده نیست.

همان‌گونه که در قوانین و آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی وظایف و تکالیف خاصی برعهده رانندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی گذاشته شده، برای عابرین پیاده نیز قوانین و مقررات خاصی پیش‌بینی گردیده که عدم رعایت قانون و آیین‌نامه توسط رانندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی و یا عابرین پیاده، خطا^(۱) محسوب می‌گردد. صدر ماده (۳۳۳) "ق.م.ا" (دیات) مقرر می‌دارد که:

«در مواردی که عبور پیاده ممنوع است

اگر عبور نماید»

حال باید دید عابر پیاده کیست؟ و قوانین داخلی و بین‌المللی و آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی ممنوعیت عبور عابر پیاده را در چه مواردی احصا نموده است. ۱- ماده ۱۳ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۴۷ «پیاده» را به شرح زیر تعریف نموده است:

«شخصی است که بدون استفاده از هیچ نوع وسیله نقلیه موتوری یا غیر موتوری حرکت می‌نماید.»

(۱-۱) ماده ۱۹۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی عابرین پیاده را موظف کرده است: اولاً؛ در محلهایی که پیاده‌رو وجود دارد، از داخل سواره‌رو عبور نکنند.

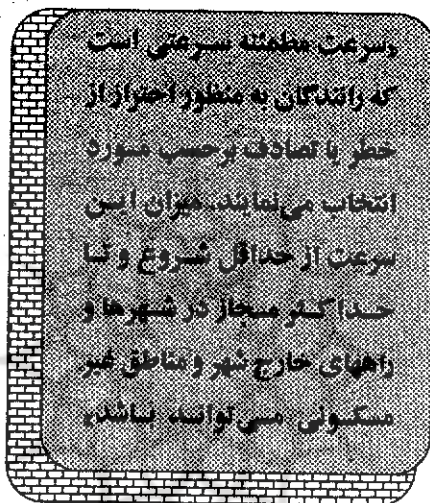
ثانیاً؛ در محلهایی که پیاده‌رو وجود ندارد یا در صورت وجود به جهاتی قابل استفاده نباشد، هنگام حرکت از سواره‌رو از متهی‌الیه سمت چپ خود به‌طوری‌که حرکت وسایل نقلیه مقابل در خلاف جهت ایشان انجام گیرد- عبور کنند.

ثالثاً؛ برای گذشتن از عرض راه حتماً از گذرگاههای پیاده عبور کنند.

رابعاً؛ هنگام عبور از گذرگاههای پیاده، مراقب حرکت وسایل نقلیه باشند و ناگهان از پیاده‌رو به سواره‌رو داخل نشوند.

(۱-۲) طبق ماده (۱۹۲) آیین‌نامه ذکر شده، توقف عابر پیاده در سواره‌روی خیابان برای سوارشدن وسیله نقلیه و همچنین صحبت کردن یا خرید و فروش با راننده و یا سرنشینان وسایل نقلیه در سواره‌رو، ممنوع است.

(۱-۳) طبق ماده (۱۸۹) آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی، اشخاصی که

به‌هر‌عنوان روی راههای عمومی کار می‌کنند موظفند قبل از شروع به کار علایم ایمنی عبور و مرور را در محل و یا لباسهای کارگران و وسایل نقلیه خود نصب نمایند در غیر این‌صورت، مأمورین انتظامی موظفند از کار آنان جلوگیری به‌عمل آورند.

(۱-۴) بند دوم از ماده (۲۰) قانون‌الحاقی ایران به‌کنوانسیون عبور و مرور در جاده‌ها، مصوب هشت نوامبر ۱۹۶۸ م. (مطابق با ۱۳۴۷/۸/۱۷) مقررات مربوط به عابر پیاده را به‌شرح زیر احصا نموده است: «اگر در کنار راه پیاده‌رو یا حاشیه‌ای برای عابرین پیاده وجود داشته

باشد عابرین ملزم به استفاده از آن خواهند بود مگر در موارد زیر و با قید احتیاط لازم: الف - عابرین پیاده‌ای که اشیا حجیمی را با خود می‌کشند و یا حمل می‌نمایند چنانچه در پیاده‌رو موجب ناراحتی شدید سایر عابرین بشوند، می‌توانند از قسمت سواره‌رو استفاده نمایند.

ب- عابرین پیاده‌ای که بصورت گروه توسط یک شخص راهنمایی می‌شوند و یا بصورت دسته جمعی حرکت می‌کنند می‌توانند از قسمت سواره‌رو استفاده نمایند.

(۱-۴-۱): بند سوم از ماده (۲۰) قانون فوق مقرر می‌دارد: «اگر استفاده از پیاده‌رو و یا کنار راه امکان نداشته و یا پیاده‌روی وجود نداشته باشد عابرین پیاده می‌توانند در قسمت سواره‌رو عبور نمایند و اگر راه دوچرخه وجود داشته و تراکم ترافیک نیز اجازه دهد عابرین پیاده می‌توانند بدون آنکه مانعی برای ترافیک دوچرخه و یا چرخ موتوری ایجاد نمایند از راه مذکور استفاده نمایند.

(۱-۴-۲): طبق بند چهارم ماده (۲۰) قانون فوق، عابرین پیاده که طبق بندهای دوم و سوم این ماده (ماده ۲۰) از قسمت سواره‌روی راه استفاده می‌کنند، بایستی حتی‌المقدور در نزدیکی حاشیه سواره‌رو عبور نمایند.

(۱-۴-۳): بند ششم از ماده (۲۰) مقرر می‌دارد:

«الف - عابرین پیاده که می‌خواهند از عرض راه عبور نمایند بایستی بدون احتیاط وارد قسمت سواره‌رو شوند بلکه بایستی از نزدیکترین محل عبور عابرین پیاده استفاده نمایند.»

ب- به منظور عبور از عرض راه محلی که دارای تابلوهای عبور عابر پیاده بوده و یا به وسیله خط کشی مشخص شده: (۱) اگر محل عبور دارای چراغ راهنمایی برای عابرین پیاده باشد بایستی از فرامین چراغ راهنمایی اطاعت کنند. (۲) اگر محل عبور عابر پیاده دارای چراغ راهنمایی نباشد ولی ترافیک وسایل نقلیه توسط چراغ راهنمایی و یا مأمورین راهنمایی هدایت شود و چراغ و مأمور راهنمایی به وسایل نقلیه علامت عبور بدهند عابرین پیاده در صورتی که ورودشان به قسمت سواره‌رو موجب تغییر سرعت و یا جهت وسایل نقلیه شود بایستی به قسمت سواره‌رو وارد شوند. (۳) عابرین پیاده

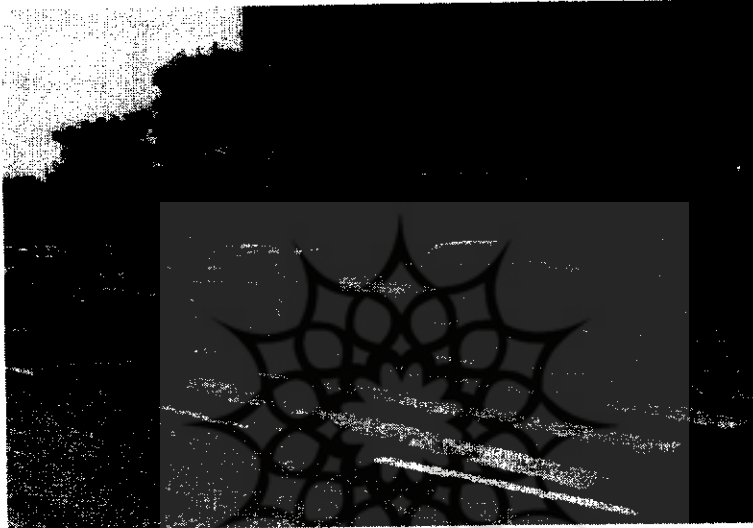
قسمت سواره‌رو توقف نمایند.

(۴-۴-۱): در بند پنجم از ماده (۲۰) کنوانسیون، راجع به ترافیک راهها، توضیحات زیر در مقررات داخلی کشورها توصیه شده است:
«عابرینی که از قسمت سواره‌رو راه استفاده می‌کنند بایستی در جهت مخالف ترافیک عبور کنند مگر در مواردی که چنین عملی برای آنها ایجاد خطر نماید.

۲- جزء دوم ماده (۳۳۳) ق.ا. - دیات، مقرر می‌دارد:

«... و راننده‌ای که با سرعت مجاز و مطمئن در حرکت بوده ...»
باید دید که در قوانین و آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی، سرعت مجاز و سرعت مطمئن چگونه تعریف شده است؟
(۲-۱): سرعت مجاز: ماده (۱۱۳)

آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب سال ۱۳۴۷، مقرر می‌دارد که:
«در راهها و مناطقی که میزان سرعت رانندگی بوسیله تابلو یا علائم دیگر راهنمایی معین نگردید، حداکثر سرعت مجاز برای رانندگان وسایل نقلیه بقرار ذیل می‌باشد:

نبایستی در سایر محلهای عبور عابر پیاده بدون در نظر گرفتن فاصله و سرعت وسایل نقلیه‌ای که در حال نزدیک شدن هستند وارد قسمت سواره‌رو شوند.

ج- عابرین پیاده نبایستی برای عبور از عرض راه در محلهائی غیر از محلهای عبور عابر پیاده که دارای تابلو بوده و یا بوسیله خط کشی مشخص شده وارد قسمت سواره‌رو شوند مگر اینکه اطمینان حاصل نمایند که با این عمل مانع ترافیک وسایل نقلیه نخواهند شد.

د- عابرین پیاده که به منظور عبور از عرض راه وارد قسمت سواره‌رو می‌شوند نبایستی راه طولانی غیر لازمی را طی نموده و بدون ضرورت درنگ و بنا در

معدالک اشخاصی که یک دوچرخه و یا چرخ موتوری و یا موتور سیکلتی را بدون استفاده از آن به صورت یدک با خود حمل می‌نمایند و نیز عابرین پیاده‌ای که بصورت گروه با هدایت یک نفر عبور و یا حرکت دسته‌جمعی تشکیل می‌دهند در تمام موارد بایستی در جهت موافق ترافیک حرکت نمایند. عابرین پیاده به استثنای موقعی که به صورت دسته‌جمعی از قسمت سواره‌رو راه استفاده می‌کنند بایستی در هنگام شب یا وقتی که رؤیت آنها به خوبی میسر نیست و همچنین هنگام روز با توجه به تراکم ترافیک هر جا که ممکن باشد در ردیفهای یک نفری عبور نمایند.

اول - در شهرها: ۱- در خیابانها، ۵۰ کیلومتر در ساعت.
۲- در کوچه‌ها و میدانها و پیچها، ۲۰ کیلومتر در ساعت.
دوم - در راههای خارج شهر و مناطق غیر مسکونی:
روزها، ۹۵ کیلومتر و شبها، ۸۰ کیلومتر در ساعت.
(۲-۲): سرعت مطمئن. در قانون و آیین‌نامه، در تعریف سرعت مطمئن صراحت خاصی وجود ندارد، لیکن طبق ماده (۱۱۶) آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی که مقرر می‌دارد «رانندگان وسایل نقلیه موظفند در تقاطعهایی که فاقد چراغ راهنما یا مأمور انتظامی یا تابلوی ایست می‌باشد

در سر پیچها، جاده‌های تنگ و تپه‌ها و بطور کلی در محلهایی که موانعی در مسیر حرکت آنان وجود داشته باشد و همچنین در مواقع رانندگی (برف - باران) و یا مه و یا کولاک و امثال آنها از سرعت وسیله نقلیه تا حدی که بر حسب مورد برای احتراز از خطر یا تصادف ضرورت دارد بکاهند

می‌توان سرعت مطمئنه را چنین تعریف نمود:

«سرعت مطمئنه سرعتی است که رانندگان به منظور احتراز از خطر یا تصادف بر حسب مورد انتخاب می‌نمایند. میزان این سرعت از حداقل شروع و تا حداکثر مساجد در شهرها و راههای خارج شهر و

مناطق غیر مسکونی می‌تواند باشد»

۳- جزء سوم ماده (۳۳۳) ق.م.ا-دیات، مقرر می‌دارد: «... و وسیله نقلیه نیز نقص فنی نداشته باشد...»

باید دید که منظور قانونگذار از نقص فنی وسیله نقلیه، چیست؟

منظور از نقص فنی، در ماده (۳۳۳) ق.م.ا-دیات، نقص فنی مستمر (قبلی) مؤثر در تصادف است. طبق تبصره یکم از ماده (۱۰) آیین‌نامه اجرائی نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی مصوب ۱۳۵۰/۵/۹ (با اصلاحات و الحاقات بعدی) نقص فنی را به شرح زیر تعریف نموده است:

«نقص فنی عبارت است از نداشتن

چراغهای جلو و عقب، نامیزان بودن چراغهای جلو یا فرمان، حساس و میزان نبودن ترمز پائی، نداشتن عاج در سطح اتکاء لاستیک چرخ، نداشتن برف پاک‌کن در مواقع بارندگی و زنجیر چرخ در یخبندان و دود کردن»^(۲)

به استثنای دود کردن وسیله نقلیه، سایر نقایص فنی مستمر به‌شمار آمده شده در

آیین‌نامه اجرائی مذکور، هریک تحت شرایط خاصی می‌توانند مؤثر در تصادف وسیله نقلیه دیگر یا عابر پیاده و... باشند. همچنین ماده (۴۶) آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی، رانندگان را از راندن و در اختیارگذارن وسیله نقلیه‌ای که فاقد تجهیزات مندرج در فصل پنجم آیین‌نامه می‌باشد، در راههای عمومی، منع کرده است که با تأملی بر مواد (۴۷ تا ۶۸) آیین‌نامه برآحتی می‌توان به نقص ماده (۴۶) و عدم کاربرد دقیق آن در شرایط فعلی پی برد که به لحاظ رعایت اختصار، شرح آن در این مقاله ممکن نیست.

۴- قسمت آخر ماده (۳۳۳) "ق.م.ا" - دیات، مقرر می‌دارد: «... و در عین حال

قادر به کنترل نباشد و با عابر برخورد نموده منجر به فوت یا مصدوم شدن وی گردد راننده ضامن دیه و خسارت وارده نیست».

ذیل ماده (۳۳۳) "ق.م.ا" - دیات، پس از برشمردن شرایطی، مقرر شده است چنانچه رانندگان رعایت سرعت مجاز و مطمئنه را نموده و وسیله نقلیه آنان نیز دارای نقص فنی

مستمر مؤثر در تصادف نباشد و با وجود این شرایط، توانایی کنترل وسیله نقلیه و جلوگیری از برخورد با عابرین پیاده را نداشته باشند؛ در صورت وقوع تصادف منجر به فوت و یا

جرح، ضامن دیه و خسارت وارده نمی‌باشند. لیکن طبق ماده (۴) قانون "آیینی راهها و راه آهن" مصوب ۱۳۴۹، در صورت ورود و عبور عابرین پیاده در آزاد راهها و وقوع تصادف، عدم مسئولیت راننده مذکور مانع استفاده شخص ثالث از مقررات بیمه نخواهد بود؛ که جا دارد قانونگذار بخاطر ارزش حیات انسانی استفاده از مقررات بیمه را تنها منحصر در آزاد راهها ننموده و به همه راههای عمومی نیز تسری دهد.

پی نوشتها:

- ۱- عطاء. فتحعلی پور سالویی، مسئولیت جزایی و مدنی ناشی از تصادفات رانندگی، صفحه ۶۷
- ۲- سرتیپ هوشنگ ناصرزاده، مجموعه قوانین راهنمایی و رانندگی، ص ۶۷